

a testi fenyítést teljesen küszöböljük ki, végül pedig irányítsuk a környezet helyes viselkedését.

Összegezésül megállapíthatjuk, hogy *a szerző jó munkát végzett*; a szakirodalom alapos ismeretével, nyitott szemmel és gondolkodó fővel járt a gyermekek között s megfigyeléseit, nevelői gondolatait ügyesen szedte rendszerbe.

Zombor Zoltán.

Vác János S. J.: Világnézetalkítás a nevelésben, különös tekintettel a Ratio Studio-umra. Különlenyomat a Jezsuita Történeti Évkönyv 1942. évi kötetéből). Budapest, 1942. 8-r., 27 l.

E tanulmány, mindenekelőtt a világnézet irányító szerepét ismerteti az élet megoldásában. Amely világnézetben az értékek a fejük tetejére vannak állítva, az tisztán láto nemzedéket nem fog tudni nevelni. A világnézet kialakításában a nevelésnek kétségtelenül nagy szerepe van. Van tárgyias és személyes világnézet. Amannak kezdete az élmény, s ami nézete van, e mellett a gyermeknek, az átvett természetű. Csak később alakul ki, értelme és öntudata kibontakozásával, a nevelő hatások indításaira, a személyes világnézet. Világnézeti kérdéseink a világ egészének értelmét keressük s a részek értelmét az egészben. A világ értelmének a megelégséhez az érték felismerése vezet. Az egész világ legfőbb értéke a legfőbb jó, az Isten.

A világnézet világértelmezés, mely szoros kapcsolatban van a műveltséggel, de nem csupán ez, hanem életmegoldás is. Főleg ez az életmegoldás mutat rá a vallás nélkülözhetetlen jelentőségére a világnézetben. Ez csak akkor rendelkezik a természetes önzés erőszakosságával szemben elegendő erkölcsi erővel, ha a vallást, a mi keresztény vallásunkat is magában foglalja. A jezsuiták Ratio Studioruma olyan világnézetet hirdet, amely ezt a szükséges erkölcsi erőt fokozott mértékben képes a fiatalság lelkében kifejleszteni. Szerzőnk füzete 2. részében a Ratio Studiorum történetét, nevelési célját, a nevelők nevelésére, az általános műveltség közlésére, a világnézetértelmezésre, életmegoldásra, azaz a vallás-erkölcsi nevelésre, az erényre s a jellemre vonatkozó gondolatait, megoldásait tárja fel.

A világos logikával, alapos tájékozottsággal megírt, a kívánatos jövő feltételeit is érintő művet örömmel ajánljuk az érdeklődők figyelmébe.

Stuhlmann Patrik.

Kerkai György S. J.: A kalocsai kollégium, 1860–1940. — (Megjelent a Gyenis András szerkesztette »Publicationes ad historiam S. J. Hungaria illustrandam« c. sorozatban, a Pray Rendtörténeti Munkaközösség kiadásában.) Budapest, 1942. 8-r., 38 l.

A szerző a munkájában igen szemléletes képet nyújt arról, miként virágozott fel a kalocsai jezsuita kollégium; az *Ecclesia Militans* e nevezetes fellekvára, a török uralom idején jelentéktelen faluvá süllyedt ősrégi érseki székhelyen, ahol a törökök kiűzése után 1710-ben ide kinevezett gr. Csáky Imre érsek a hajdan virágzó város helyén mindössze csak száz szegényes viskót talált. A mostani barokk stílusú érseki palotát csak évtizedekkel később, Mária Terézia korában emeltette Patachich András érsek. Az egymást követő érsekek buzgalma folytán a fő útvonalaktól távol eső, féjlett ipart és kereskedelmét nélkülöző agrár városka lassankint jellegzetes *iskolaváros*sá fejlődött: egymásután megalakult az érseki szeminárium, a tanítóképző, a Misszionaryunkról nevezett iskolanővérek anyaháza az óvodától a tanítónőképzőig.

minden fokot magában foglaló leányiskolákkal és leánynevelővel, az elemi fiúiskolával, a kis szemináriummal és az utóbbival kapcsolatban »Kollégium« címen a gimnáziummal a vele kapcsolatos konvikttal.

Ez a »Kollégium« 1765-től 1860-ig a piarista atyák kezén volt. Ezek itt 1779-ig a jezsuita *Ratio Studiorum* szerint tanítottak, onnantól a *Ratio Educationis*, majd az osztrák *Thun-rendszer* s utóbb a *Helytartó Tanács* előírásait követték. Az intézet azonban folyton súlyos anyagi gondokkal küzdött; 1778-ban megszűnt a két felső osztály; 1850-ben pedig a hatosztályú gimnázium is négy osztályú algimnáziummá zsugorodott. A nagyérdemű *Kunszt József* érsek ismét 8 osztályú intézetté akarta fejleszteni; s mivel erre a piarista rend nem tudott elegendő tanerőt biztosítani, az ismét helyreállított jezsuita rend bécsi tartományfőnökével kezdett tárgyalásokat. Ezek meg is hozták a kívánt eredményt. Az érsek előzetesen gondoskodott a megnagyobbított intézet megfelelő elhelyezéséről, új emelet és az addigi kápolna helyett megfelelő templom építésével. Így 1860-ban a jezsuita atyák bevonúlhattak az új helyiségekbe, melyekben a konviktus is helyet talált, az első évben 12, tíz év múlva már 99 konvikttal.

A kollégium alapító Kunszt érseket 1866-ban bekövetkezett halála után *Haynald Lajos* érsek (utóbb — 1879 óta — bíboros) váltotta fel, aki alatt a kollégium teljes virágzásnak indult. Ő állította fel Konkoly Tege Miklós útmutatásai szerint az intézet európai hírű csillagvizsgáló obszervatóriumát. Az utána következő érsekek: *Klobusitzky* és *Városi Gyula* új építkezésekkel és berendezésekkel gyarapították az intézetet, utóbb pedig *gr. Zichy Gyula* érsek pártfogásával a város közelében elterülő Szelid-tó partján a diákok üdülésére nyaraló épült csónakházzal, nagy hálóteremmel, négy kisebb szobával és kápolnával.

A szerző ezek után érdekes élet- és jellemrajzokat közöl a nyolc évtized folyamán át itt működött jezsuita atyákról; majd bőven szól a gimnázium tanítási módszereiről és intézményeiről (akadémiák, Mária-Kongregációk, Szépirodalmi Kör, Bölcséleti Kör, Csillagászati és fizikai gyakorlatok, Sportkör, Gyorsírókör, Prohászka Önképzőkör, Cserkészcsapat, ének és zenekar.).

A munka megemlékezik még a kollégiumot érdeklő nevezetesebb külső eseményekről is: az 1873. évi nagy kolerajárványról, mely Kalocsán naponként 45—50 áldozatot szedett, de az önfeláldozó páterek közül csak egyet ragadt el; — az 1875. évi nagy tűzvészről, mely a Kollégiumot csodaszerűen megkímélte; — az 1919. évi kommunista uralomról, mikor *Várady Lipót* érseket túszerűl Budapestre hurcolták, az intézeti előadásokat már májusban beszüntették s helyettük kommunista propagandával traktálták a kényszerűségből visszamaradt diákokat. Különösen érdekes az a részlet, melyet itt szószerint idézünk:

»Júniusban a környék népe fegyverre kapott, megtámadta a vörösöket és sokat megölt közülük. Többen közülük az intézetben kerestek és találtak is menedéket. A jezsuiták ápták sebesülteiket és temetőbe szállították a halottakat; ezért a lázadás leverése után nem történt bántódásuk. Az ellenforradalmárok közül Szamuelli hóhérai ötöt agyonlőttek, tizenötöt pedig felhúzták a Kollégium előtti fákra, miközben két páter titkon az ablakból megadta nekik a végső feloldozást«. —

Az érdekes ismertetés végül megemlékezik az intézet volt növendékeiről. A jelen század négy évtizedében a Kollégium nagy látogatottságnak örvendett; a tanulók száma állandóan meghaladta az ötszázat. Kedvelt inté-

zete volt a főuri családoknak; diákjai között szerepeltek a *Batthyány*, *Bethlen*, *Crouy*, *Csáky*, *Mailáth*, *Sigray*, *Széchenyi*, *Bornemissza*, *Fiáth*, *Ghillányi*, *Gudenus*, *Hoeller*, *Jeszenszky*, *Jósika*, *Skerlecz*, *Stwrtnik* bárói családok sarjai. Növendékei közül számosan főpapi méltóságra emelkedtek, így: *Városv Gyula* kalocsai érsek, *Prohászka Ottokár* székesfehérvári, *Boromissza Tibor* szatmári, *Hanauer Árpád István* váci és báró *Apor Vilmos* győri püspök, és számos egyházi és világi előkelőség ennek az intézetnek növendékei voltak.

A kalocsai jezsuita rendházból indult ki a mantrézai lelkigyakorlatok, a népmissziók, a Mária-kongregációk országos mozgalma s a hivatásos világi apostolok intézménye. Mindezekről az érdeklődő még számos részletet találhat a tanulmányos füzetben. *Fest Aladár.*

Fővárosi Pedagógiai Könyvtár Évkönyve 1940. (Új évfolyam, 6. szám.)

Budapest, 1941. 4-r., 65 lap.

A Könyvtár közkins. A különböző iskolák, tudományos társaságok; közületek és társadalmi egyesületek könyvtárai bő alkalmat adnak a már megszerzett ismeretek felújítására és új adatok szolgáltatására, valamint tudományos irányú kutatásokra. Országos viszonylatban első helyen állanak a Magyar Nemzeti Múzeum Széchenyi Könyvtára, a budapesti Pázmány Péter Tudományegyetem és a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára, továbbá a vidékiek közül az egyetemi könyvtárak, a szegedi Somogyi-könyvtár, a marosvásárhelyi Teleki-könyvtár, az esztergomi főegyházmegeye, a pannonhalmi apátsági, a debreceni ref. kollégiumi, a sárospataki ref. főiskolai és az egri líceumi könyvtár. Mindegyik felsorolt könyvtárnak megvan a maga külön sajátossága, amely vagy az elrendezésben, vagy pedig ritka, sőt egy-egy unikum példányban nyilvánul meg.

Nagy és legfőképen pedagógusokat érdeklő könyvtár a Fővárosi Pedagógiai Könyvtár, mely megvalósítását elsősorban *Bárczy István* polgármesternek köszönheti. A könyvtár — noha a pedagógia nevét viseli — igen sok művet foglal magában a szépirodalom, filozófia, irodalomtörténet, kultúrtörténet, művészet és természettudományok köréből is. Látogatottságát s ezzel jelentőségét és hasznát semmi sem bizonyítja jobban, mint a legutóbbi, 1940. évi adatokból összeállított eme kimutatás: A helyben olvasók száma naponként átlag 105 egyén, akik átlagosan 334 könyvet néznek át; naponként 48 kölcsönző 93 kötetet visz el.

A Könyvtár vezetősége részben ismertetés, részben pedig a könyvek keresésének megkönnyítése végett időközönként közli a könyvek jegyzékét. Az első ilyen kiadvány a negyedévenként megjelent Pedagógiai Könyvtár Értesítője, amely nemcsak a címeket sorolta fel, hanem rövid tartalmi ismertetést is nyújtott egyes könyvekről. Majd könyvjegyzékének I. része 1916-ban jelent meg s a neveléstudományi könyveket sorolja fel, míg a később kiadott III. Rész a tudományos és szépirodalmi műveket tartalmazza. 1933-ban az elemi és középfokú oktatás vezér- és segédkönyvei c. hatalmas kiadvány látott napvilágot 735 lapon. A 3. számú kiadványa a Könyvtárnak A magyar nevelésügyi folyóiratok bibliográfiája 1914—1936., amelyet *Baranyai Mária* és *Keleti Adolf* állítottak össze szorgalmas búvárkodással és nagy szakértelemmel. Ez a könyv a tanügyi bibliográfusok részére nélkülözhetetlen. Az 1938., 1939. és 1940. évi gyarapodásokról az Évkönyvek számolnak be, amelyek a kiadvány 4., 5., illetőleg 6. sorszámát kapták.